

BRACIA (2220) *sb*

bracia (2219), **bratrze** (1) *OrzQuin Zv*.

Pierwsze a jasne (w tym 19 r. błędne znakowanie), drugie pochylone (w tym 28 r. błędne znakowanie).

N braciã (536). ◇ G braciěj (464), braci (26), bracié (2); -i KromRozm II, CzahTr (2); -é OpecŻyw (2); -ěj : -i Diar (4 : 6), Leop (25 : 4), ZapKościér (1 : 7), SkarŻyw (53 : 1), ReszList (1 : 1), PaprUp (6 : 1), WujNT (41 : 2), PowodPr (1 : 1); -ěj (29), -(e)j (434). ◇ D braciěj (228), braci (10) Diar (3), ZapKościér (4), CzahTr, KlónFlis, KlónWor, bracié (1) OpecŻyw; -ěj (9), -(e)j (219). ◇ A braciã (268). ◇ I braciã (287). ◇ L braciěj (22); -ěj (2), -(e)j (20). ◇ V braciã (377).

Połączenie rzeczownika „bracia” z przydawką: N pl m pers : sg f (242 : 2); sg BielSat C3 [idem BielRozm 19]; V pl : sg (133 : 21); sg PatKaz I, LudWieś (4), RejJóz, RejŻwierz, SarnUzn (4), KarnNap (4); pl : sg OpecŻyw (3 : 1), Leop (9 : 1), HistRzym (33 : 2), RejPos (8 : 2). Pozostałe przypadki: pl : sg f (58 : 573); pl UstPraw, ZawJeft; pl : sg HistJóz (2 : 21), Leop (2 : 33), BibRadz (1 : 44), BielKron (8 : 46), RejPos (1 : 1), BiałKat (1 : 2), KochMon (2 : 1), BudBib (1 : 22), PaprPan (1 : 1), SkarJedn (3 : 7), SkarŻyw (7 : 29), ZapKościér (5 : 6), StryjKron (2 : 2), NiemObr (4 : 4), ReszList (1 : 3), PaprUp (2 : 12), ActReg (1 : 1), WujNT (4 : 31), SarnStat (2 : 27), GrabPospR (2 : 2), PowodPr (1 : 2), CzahTr (2 : 2), SkarKazSej (1 : 20).

Orzeczenie oraz orzecznik we wszystkich trybach i czasach, w zdaniach prostych i złożonych zarówno współrzędnie, jak i podrzędnie zawsze w pl, także gdy przydawka przy rzeczowniku bracia w sg. Np.: bracia miła zapłacą; czemu śpicie bracia miła; strzeżcie się bracia miła; opowiedzcie braciej mojej, aby szli; szedł Józef do braciej swojej, a gdy go ujrzeli bracia jego ... myśleli go zabić; od braciej waszej, którzy mieszkają. Jedyny wyjątek: w zdania względnym zaczynającym się od zaimka „co” orzeczenie w pl : sg (1 : 1), pl: iáko onę bráciã czo go [Józefa] byli záprzedáli pośłał [Jakub] do Egiptu RejŻwierz 203v; sg: bráciéy wálzéz/ co w niewoli iest OrzJan 33.

Zaimek „który” w zdaniu względnym w funkcji podmiotu występuje zawsze N pl, nawet gdy w zdaniu nadrzędnym przydawka do rzeczownika bracia występuje w sg. Np.: od wszytkiej braciej, którzy w Rzymie byli. W innych przypadkach stosunek form pl : sg (5 : 2). Np.: pl oni braciã swã, które zwodzą, na duszy zabijają; dajmy przykład braciej naszej, których myśl na nas zawisnęła; sg braciej swej, od której nic nie mieli. pl Leop, BibRadz, StryjKron, WujNT; sg SarnStat; pl : sg SkarŻyw (1 : 1).

Zaimek osobowy oraz dzierżawczy w połączeniu z rzeczownikiem „bracia”, także jeżeli przydawka w sg, zawsze w pl: „wy”, „oni” (we wszystkich przypadkach), „wasz” (we wszystkich przypadkach i rodzajach), „ich”. Np.: wy dobrzy bracia; wam braciej swej; was braciej starszej; wam bracia miła; idź do braciej mojej, a powiedz im; z duchem waszym bracia; przeciw braciej swej dla wszeteczeństwa ich.

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVI – XVIII w.

1. *Rodzeństwo, dzieci tych samych rodziców lub jednego z nich, ludzie związani związkami krwi: fratres BartBydż, Mącz (997) : Iako my sbraczya swoyã zathrzymalym ymyeny Strakovo ZapWar 1507 nr 1983, 1501 nr 1905, 1503 nr 1943 [2 r.], 1507 nr 1980 [2 r.], 1509 nr 2061 [2 r.], 1522 nr 2286 (21); BierRaj 20v; za które [myto] przedán Iozeff od íwéy bracié. OpecŻyw 84; on bracyã poznał ale go oni nye poznali HistJóz C2, kt, Av [8 r.], A2 [7 r.], A2v [3 r.], C2 [2 r.] (43); MiechGlab 27, 75; WróbŻółt qq3, 9; LibLeg 7/99, 10/96, 11/93v; LibMal 1543/70 [2 r.]; Iakob íle Iozepha do braciej*

na pole. *RejJóz* A6v; Iozeph bracią wita na pole przyźedźszy *RejJóz* A7v, A6, A6v [2 r.], A8, Bv [2 r.], Dv (35); Powynniemy też okazaować miłofierdzie nad naźymy vbogymy/ przyacielmy krewnemy/ Iako fą rodziczy/ bracią/ fioftry/ y yni *SeklKat* L4, I2; *MurzHist* S, Sv; *MurzNT Matth* 1/1, *Mar* 12/20, *Luc* 16/23, 28; *KromRozm II* r4v; Oyćiec/ Máthká/ z Brácią/ y s Syoſtrámi/ zmárłego Syná fpadek zárowno biorą. *GroicPorz* ff4v; Po Bráciey záſye y po ſioſtrách iednych rodzicow y po ich dziecioch/ bywáią przypufzczeni ná dziedźictwo/ Dzieci od iedney Mátki álbo od iednego Oycá *GroicPorz* gg, ff3, ff4v [2 r.], gg, ggv, gg4; *KrowObr* 119v, 140, 140v; *RejWiz* 160; *Leop Gen* 31/23, 25, 46/31 [2 r.], 47/1, 2 (68); A poki zá mąż niepoydą/ poty brácia máią oiczyznę trzymác á fioftry chowác. *UstPraw* B3v, B3v [2 r.], B4, B4v, Fv [2 r.], G2 [3 r.]; *RejZwierz* 52v, 56v, 59v, 60v, 76v (17); *BibRadz Gen* 9/22, 25, 13/8, 16/12, 27/37 (66); *Goski* A10v; *OrzRozm* R4 [2 r.], R4v; Rebeká [...] powiedzyálá wſzytkę przygodę ſwoię oycu y bráciey. *BielKron* 13; S tych bráciey potym dwá vmárli bez pothomſtwá *BielKron* 427v, 6 [2 r.], 11v, 14, 15v, 16 [3 r.] (127); *Mqcz* 3b, 80d, 204b, 284b; mię nie raz potkálá ſtráźliwa przygodá/ Iż mi byłá z mą brácią natrudniyſzá zgodá *Prot* B2; *RejAp* 82; *GórnDworz* R, Y3v, Z2, Z2v, Z6v; *HistRzym* 129v; *RejPos* 46, 50 [2 r.], 215v [2 r.], 230, 265, 280v; *BialKat* 158v; *GrzegŚm* 42; *HistLan* B3; rzadki ieft ptak Fenix ná fwiecie/ ále tho iefzcze rzadſzy ptak miedzy brácią zgodá. *RejZwierz* 78, 125v, 169, 194v, 203 [3 r.], 203v [2 r.], 254v, Aaa4; *KochMon* 20; *WujJudConf* 205; *BudBib Gen* 37/2, 4 [2 r.], 5, 8, 44/14 (48); *BudNT Matth* 1/2, 22/25, *Mar* 3/31, 32, 33, 34, *Act* 17/6, Ii8v; *StryjWjaz* A4v [2 r.]; wſzytki pokolenia Izráelſkie miedzy ſobą były krewnoſcią złączone/ iáko ty ktore z oycá iednego poſzły/ y weſpołek ie piſmo brácią názywa/ chociaſz ſie potym rozrodźili y ná pokolenia rozłączyli. *CzechRozm* 154, 33v, 34, 61 [2 r.], 151, 187v (11); *PaprpPan* E, E3, F, F2, Lv (21); Powádzić fię/ y w ſwary zaſc bráciey/ rzecz ieft ludzka y przygodna *SkarJedn* 334, A3, 58, 59, 293, 332; *KochOdpr* Bv; *ZapKoſcier* 13v, 23, 31v [2 r.], 46v, 49 (21); Brácia ſye mnie záprzeli/ mátki méy ſynowie *KochPs* 100, 188, 196; Bo ci wſzyfcy brácią fię zowią/ chociaze nie ták bliſcy fą iáko rodzeni/ ále po mátcie ábo oycu idą *SkarŻyw* 242, A5, 16, 70, 173, 180 (23); *StryjKron* 6, 81, 115 [2 r.], 180 [2 r.], 184 (19); Bog bráciey/ ſioſtr y mátki nie ma *CzechEp* 260, 4, 21, 60, 211 [2 r.], 308; *NiemObr* 9; *KochFr* 132; *KochMRot* A4v; *BielSjem* 22; Wiem tych wiele ktorzy powinne ſwoie/ brácią/ ſtryie/ kupiwſzy od nich máiętnoſci/ zá chłopy iuſz maią/ y dzień im robić káżą. *GórnRozm* I; Działy miedzy brácią Familie wielkie drobnieią. *GórnRozm* K3v *marg*, A4, C4v, D, Dv [2 r.], D2 (12); Jan Zborowſty [!] [...] bronieć chcial ſpotwarzonich braciei *PaprpUp* I, C4v, L [2 r.]; *ZawJeft* 6; *ActReg* 83, 85, 124; *Calep* 762b [2 r.]; *GostGosp* 42, 44 [3 r.]; *Phil* C3 [2 r.], M4; *KochFrag* 48, 49; *OrzJan* 135; *LatHar* ++4, ++4v, ++5, ++5v, ++6 (13); *KoſakCath* A4, B; Ci brácia Páńfcy nie bylić ſynowie Pánnny błogoſłáwioney [...] [tak] názwáni fą krewni y powinni iego [*Chryſtuſa*] *WujNT* 227, 821, *Matth* 1/1, 11, 4/18, 5/48 (38); *WysKaz* 43; ktorzy brácią/ álbo powinowáté ſwé zábiiaią/ w oyczytę dobrá nie mogą wſtępowác *SarnStat* 595, 86 [2 r.], 150, 194, 475, 510 (58); *KlonKr* A2 [2 r.], A4, C4v; Powinne/ brácią/ kmotry w iednym pocźcie dáli/ Aby ſobie zycźliwie owſzem pomagáli. *KmitaSpit* B; *SkarKaz* 245a, b, 386a, 514b, 637a; *GosłCast* 15, 19; *SkarKazSej* 662b, 668b, 673a [2 r.]; *KlonFlis* B3, D3v.

bracia komu (3): Mnięć winniyſzy lec mi brácia a tobie ſinowie *RejJóz* P8v; *BielKron* 364v; *PaprpPan* Sv.

bracia od kogo (3): Brácyá od yednego oycá y mátki *Murm* 168; *BielKron* 101v; *GroicPorz* gg.

bracia według czego (2): BRACIA Chriřtuřowi według ćiaćá. *WujNT* Xxxxx3v, Aaaaaa.

W połączniu z przymiotnikiem dzierżawczym odimiennym (17): iechali dzyefiętz brácyey Iozefowych *HistJóz* Cv, D4v; *RejJóz* N8v; Iozephowi bráćia pierwřzy raz po zboże do Egiptu przyiácháli *Leop Gen* 41 arg, 1.Par 12/2; *BibRadz* 2.Reg 10/13, 1.Par 12/29; A gdy fie dowiedzyał Fáráo o oycy y bráćiey Iozephowych/ był rad *BielKron* 17v, 19; (byli) z bráćiey Szałowey z Biniáminá. *BudBib* 1.Par 12/2; A iż fie bráćia Dynini/ řynowie Iákobowi zelżywości řiořtry řwey mścili wieřz to dobrze *CzechRozm* 245v; *StryjKron* 6; bráćia Páná Ieřuřowi (według zwyczáiu piřmá S.) názwáni řá krewni y powinni iego *WujNT* 227, 310 [2 r.], Xxxxx3v, Aaaaaa,

Zwrot: »za braciá [kogo] mieć«: *OrzQuin* T4 cf »własni bracia«.

Wyrażenia: »bracia bliska«: Kárzeř y Ferdinánt/ [...] řtego domu Mátki/ Krolowey Bony/ máćierzyńki rod řwoy wiedli y Pániey nářzey Krolowey Bonie [...] bráćiam bliřkám byli *BiałKaz* I2.

»bracia bliźnięcy, bliźniakowie, bliźnięta« (3): Cařtor et pollux Dwá bráćia bliźniakowie/ álbo bliźnięta. *Mącz* 40c; Zywort S. dwu bráćiey bliźnięcych męćżeńnikow *SkarŻyw* 565, 566 řp.

»cioteczni, ciotczeni, ciotczoni bracia; bracia ciotczani, ciotczeni« (4 : 4): consobrini, sunt filii [...] ex sorore et fratre, bracya cyothczany *BartBydg* 251v, 251; Ciotczoni bráćia álbo řiořtry *GroicPorz* ff2v; [Żyřzi mowiá] będą v nas Krzeřćijanie prořić byřmy im teź dáli/ iáko bráćia ćioteczni/ ále nie damy. *BielKron* 463v; *Calep* 247b, 986b; *SarnStat* 599; Czterech wřpomina Márek ciotecznych bráćiey Páná Ieřuřowych/ Iákubá/ Iozephá/ Iudę y Symoná. *WujNT* 310.

»jak(o) bracia« (9): *RejPs* 200; iż się z niemi namawiać a radzić chcá jako bracia *Diar* 26; *Mącz* 178a; byli dwá towarzřřze [...] ktorzy fie ták miřowali iáko dwá rodzeni bráćia *RejZwierc* 93; *WujJudConf* 59v; *MWilKHist* Iv; *ArtKanc* M15; áby tákich nie mieli zá nieprzyiáćioły: ále áby ie karáli iáko bráćią. *WujNT* 717, 1.Tim 5/1.

»panowie bracia« (2): Ruben [...] mowi ku bráćiey Pomnicieź panowie bracia *RejJóz* P2v; *ZapKořcier* 75v.

»bracia Pańscy« (5): *KrowObr* 223; *Leop* 1.Cor 9/5; Acz wřzyřcy Apořtořowie Apořtořmi byli: wřzákże miedzy nimi byli niektorzy więřřzy y zacnieřřzy/ iáko bráćia Páńřcy/ Iákub y Ian/ á ořobliwie Piotr S. *WujNT* 647, 227 marg, 1.Cor 9/5.

»bracia przyrodnia«: yakom řza ya nyewyenyal [...] řzbráczá przyrodnya *ZapWar* 1512 nr 2130.

»bracia rodna, rodzeni (-ona); rodzeni (-ona) bracia« (42 : 10): *ZapWar* 1506 nr 2031, 1513 nr 2085, 1550 nr 2666 [3 r.], 1548 nr 2668; *RejJóz* M3; [starzałem się gardłując we dnie i w nocy] z Alexándrem y z Prokopem/ z bráćią rodną řwą *OrzRozm* R3v; przyięli ie [Francuzów] Niemcy wdzyęćnie/ á to przeto/ że ich pomocy vżywáli przećiw Rzymiánom/ á řtąd fie zbráćili y rzeczeni Germani/ iákoby rodzeni bráćia. *BielKron* 122; trzech bráćiey rodzonych zábiř *BielKron* 129v, 317v, 339; *RejZwierc* 7v, 93; *KochMon* 25, 27; *PapřPan* Hh3v; *SkarJedn* A3, 225; *ZapKořcier* 3v, 4v, 44v, 56v, 61v, 75v (10); *SkarŻyw* 355, 531; *StryjKron* 115 [2 r.], 757; *KochFr* 132; *GórnRozm* Dv; *PapřUp* E2, E4; *Calep* 1145a; dzieřki, ieřli bráćiey rodzonéy nie będzie, dziedzićzą *SarnStat* 589, 586, 589, 593, 596, 635 (12); oni řiedm Máchábeyřcy młodzieńcy bráćia rodzeni/ woleli ćięřřziemi męćkami vmieráć/ niřli řię zákazánym pokármem mázác *SkarKaz* 121b.

»bracia stryczni (-a), stryjeczni (-a); stryczni, stryjni, stryjeczni bracia« (7 : 3): *BartBydg* 251; Stryczni bráciá albo siostry/ ktorzy fye rodzą odedwu Brátow. *GroicPorz* ff2v; *BielKron* 364v; *OrzQuin* R; *Mqcz* 136a; od Sliachetnych wyżej napisanych bráci Stryiecznich *ZapKości* 23, 23, 58v; *SarnStat* 635 [2 r.].

»własni(-a) bracia; bracia własni(-a)« (3 : 1): Prze żazdrozcz od włafney braciey Był [Józef] przedan *RejJóz* A3, I6; áby Poddané fwe zá Brácią fwą włafną/ á nie zá niewolniki fwoie v siebie miał. *OrzQuin* T4; *Calep* 453a.

Szeregi: »bracia albo bliscy« (2): *UstPraw* I2; my y potomkowie názy żadnych dáwać Kommiśiy nie máią/ iedno [...] ná rozdźielenié dóbr dziedzicznych/ między brácią/ álbo blizłzemi/ álbo któreby były ze zezwoleniem ftrony: *SarnStat* 838.

»bracia i bliźni« (2): Propter fratres meos et proximos meos loquebar pacem de te. Dla braciey moiey y dla bliznich moich przepowiadałem pokoy tobie. *WróbŻołt* 121/8; *LubPs* cc3v.

W przen (10) : *RejWiz* 146v; *BielKron* 16; *HistRzym* 24v, 25; *PaprPan* N4v; *KochMRot* C; Dwa brácia z siostrą wdrogę fię wybráli/ Z Litwy Niemen/ Bug z Wołynią zuchwály/ Y Narew byłtra/ iáko siostrá ftárfa/ Przyślá z Podláfza. *KlonFlis* G4; Narew y z brácią/ wnet fię rozgniewála *KlonFlis* G4v, G4 [2 r.].

a. *O ludziach jako o braciach* *Chrystusa*; *przen* (75) : *BierRaj* 23; *OpecŻyw* 66; *SeklWyzn* e3v; *MurzNT Ioann* 7/3, 5; *KrowObr* 40, 49; *Leop Luc* 8 arg, *Hebr* 2/11, 17; *Mátká* moiá y brácia moi onić fą ktorzy fłowa Bożego fłuchaia y czynia mu dofyć. *BibRadz Luc* 8/21, *Gen* 24/27, *Matth* 28/10, *Ioann* 7/5, 10, *Rom* 8/29, *Hebr* 2/11, 12, *k.* 120v marg; *RejAp* 62 [2 r.]; *Kryftus*/ ienż fiostrę/ to iest dużę porucza brátu/ to iest człowiekowi/ bo wżytcy wierni fą brácia iego *HistRzym* 39v; *RejPosWiecz*² 91v; *BiałKat* 133v; gdzie iuż iest brát náłz ftárfzy [*Chrystus*] [...] tám y my brácia podleyfzy [...] czáfu fwego/ będziemy *CzechRozm* 65, 59 [2 r.]; *SkarJedn* 65, 81, 151, 334; *KochPs* 31; *MWilKHist* H3, H4, H4v, I; nam bráciey fwey iest we wżem podobny procz grzechu *CzechEp* 308, 194; *ReszPrz* 4; *LatHar* 271; *WujNT Matth* 4/21, 12 arg, 49, 28/10, *Mar* 3/34 (18); odchodzenie fwoie do Oycá y koniec życia fwego z námi tu ná ziemi/ wielką ku nam bráciey fwoiey miłością zamknął *SkarKaz* 154a, 203a, 245a; *SkarKazSej* 675b [2 r.], 684a.

bracia według czego: *WujNT Aaaaaa cf W połączeniu*.

W połączeniu z przymiotnikiem dzierżawczym odimiennym (2): *Mátká* y brácia Chryftułowu według ducha. *WujNT Aaaaaa, Luc* 8 arg.

Zwrot: »mieć za bracią [kogo]«: Pan y miłtrz náłz [...] miał te wżytkie zá mátki/ brácią y siostry/ ktorzy czynili wolą Oycá iego. *WujNT* 136.

Wyrażenia: »jako rodzona bracia«: miłość bráterfką á powinowátą miedzy nas iáko rodzoną brácią wżczepić raczył. *SkarJedn* A3.

»bracia moi« [tylko w V]: Kwápćiefz fię do mnie brácia moi *SkarKaz* 245a.

»mili (-ła) bracia« [tylko w V] (2): Czemu milá bráciá fpicie *OpecŻyw* 99v, 90.

»bracia namniejszy« (3): Ilesćie vczynili iednemu z thych bráciey moiey namnieyfzych/ mnieście vczynili. *BibRadz Matth* 25/40 [przekład tego samego tekstu] *SkarŻyw* 135, *WujNT Matth* 25/40.

2. *Współwyznawcy; w ogóle pod jakimś względem bliscy; rodacy; sprzymierzeńcy, towarzysze, przyjaciele, kompani, ludzie tego samego stanu (np. szlachta) (1039)* : Więc iákoľká przylećiałá/ W tey ie [ptaki] rzeczy wyłtrzegáá: Rzekąc/ bráčia zle czynicie *BierEz* N; *OpecŻyw* 91v, 95v, 158v; *PatKaz III* 146v; *MiechGlab* 42; á zdałem fie prawie złoćiwem wrozumieniu vbraćiey fwoiey *RejPs* 100v, 32v; *ZapWar 1545 nr 2646*; *RejRozpr* 12v; *LudWieś* A2 [2 r.]; *SeklWyzn* Gv; *RejKup* Tv; (Staráicie się bracia/ abyście przes dobre vczynki pewné vczynili wezwanié wałze) kto te^o niemá nie ielt Chrześcjanin *MurzHist* H3, A3, L; *MurzNT Luc* 22/32; *KromRozm II* g2v, g3, g3v, i3, mv, v2v, x2v; *KromRozm III* G7v, M7v [2 r.], N6v, P3v [2 r.], Q4; na któryśmy [sjem] są od poddanych WKM a braci swej posłani *Diar* 85, 31, 38, 39, 40, 49 (18); bracia naszymy nie wiedząc o tym nic posłali są tu nas, abyśmy ich potrzeby sprawowali *DiarDop* 110, 104, 105, 108 [2 r.], 111 [2 r.], 114, 115 [3 r.], 116, 117; *LubPs* F2, hh; áby bráćiey fwey Polakom/ Porządek tego Práwá/ włańnym ich ięzykiem wydał *GroicPorz* B3v; piłszel náprzećiwko mnie/ y bráćiey moiey miełey *KrowObr* 167v, B2v, 4v, 21v, 38v, 98v; A pomoże ćwiczenie/ pomoże y grozá/ Iż náłzy bráčia drudzy zemkną fie s powrozá. *RejWiz* 100, 38, 164; Kto wylewa krew; á ktho czyni zdráde robotnikowi/ bráčia łobie fá [fratres sunt]. *Leop Eccli* 34/27; powiedzieli im wślyftko co było przypadło ná bráćią ich [quae acciderant fratribus corum] w źiemii Gáláádfkiey *Leop 1.Mach* 5/25; BRáćiey ktorzy fá w Egipcćie żydom pozdrowienie wlkáuzią bráčia [Fratribus ... salutem dicunt fratres] kthorzy fá w Ieruzálem Zydwie *Leop 2.Mach* 1/1, *Ex* 2/11 [2 r.], *Num* 32/6, *Deut* 18/15, 18, *Ios* 1/15 (51); *LeszczRzecz* A5v, A6v; IEdnego z náłzey bráćiey Sowá nákarmili *RejFig* Dd2v, A8v, Bb4v; *RejZwierz* A5v; gdyż do was wńzech pobożnych Krolow bráćiey fwey on błogofławiony Krol Dawid Prorok y Arfiłta Boży vpominánie [...] czyni *BibRadz* I 2v; Bráčia moi omylili mié iáko pothok/ á wplynęli iáko powoź w rzekách. (marg) Przyrownywa przyiáćioły nieuřtáwiczne pothokom byłtrym (-) *BibRadz Iob* 6/15 [przekład tego samego tekstu *BudBib*], *Deut* 18/15, 18, *2.Reg* 19/41, *2.Par* 19/10, 28/11, *2.Mach* 15/14, *Ioann* 7/3, *Act* 11/29, 12/17, 15/32 (43); Weźmi Czechy Bráćią fwą ná przykład *OrzRozm* L2v, C2v, M3, R4v; ták vczynił zmowiłfzy fie z lekarzem Telfalem y z iná bráćią. *BielKron* 126v; [Mateusz apostoł] Piłał theż Ewányeliá fwiętá po żydowłku/ ktorá zořtáwił bráćiey fwoiey zwolennikom *BielKron* 144, 15v, 18, 30, 38, 43 (25); Wierłze do Ianá Kálwiná y do pobożney bráćiey. *GrzegRóżn* N, I3v, Ov; Bráćią wałżę w niewołą Turkom zaprzędali. *KochSat* A3v; *KochZg* A4v; Ruteni, Ruś/ Rułácy fášiedzi á bráčia náłzy *Mącz* 362b; czego Bráčia twoi/ to ielt/ *Vniuerfitas* Polłka/ niechce *OrzQuin* D2; *Fata* Brátrzéy náłzey Czechów *OrzQuin* Zv; wołay ná Bráćią náłżę Polly *OrzQuin* Z3, Cv, C2, C2v, C4v, Dv (15); *Prot* A3, C4v; *SarnUzn* C2, G6; *RejAp* 60, 61v, 62, 101, 157v, 159, 190, Ffv; *RejPos* 6, 12v, 63v, 273v, 279 (9); *RejPosWiecz*² 94; *BialKat* 356; czás by [...] themu okrutnikowi niewinny lud/ bráćią náłżá/ z rąk iego krwáwich [...] wyrwáć. *KwiatOpis* D; *GrzegŚm* 10, 60, 66; *KuczbKat* 275, 405; pędzą nas do łtráćenia onego złotheho klenotu wolnoći náłzey fámiłz bráčia náłzy *RejZwierz* 188v; Do dobrych towarzýřzow. WIęc wy teź dobrzy bráčia cochmy tu bywáli/ A tey fwiátá obłudy łpołu vżywáli *RejZwierz* 272, 36v [2 r.], 80, 105, 182, 188v; *BielSpr* 71v; *WujJud* ktv, A3, 3, 28v, 56v; *RejPosWstaw* [143³]; *BudBib* I B [2 r.], *Deut* 1/28, *4.Reg* 23/9, *1.Par* 16/39, *2.Par* 29/15 (15); *MycPrz* I B2v, Dv; Ná Seymy powiátowe s Pányńście ieźdźáli/ A iedząc ich pártekę z bráćiąście nie łtáli *WierKróc* A4v, B; *BialKaz* L3v; ktorem [rozdziály] ná żądánie bráćiey miłey znarodu Rułkiego

po kraioch znaczył *BudNT* d3, d, *Act* 3/17, 6/3, 7/37, 9/30 (29); Ale iż iefzcze nád tho wŷyŷtko/ od ciebie y od bráćiey twey coŷ czwartego/ á od tych wŷyŷtkich roznego ŷtycham: [...] nie do końcá vmiem ná ich wywody odpowiedác *CzechRozm* 12v, 61, 112v, 167, 241v, 248 [2 r.]; *PapriPan* Sv; *ModrzBaz* 144 [2 r.], 144v; ŷpor o wielkieynocy mądrze wŷpokoiony iefť ták/ áby wŷyŷfcy bráćia y ci ktorzy ŷá ná wŷchod ŷłóńcá y my y wy/ wŷyŷfcy zgodnie Rzymian náŷłádowáli/ y tego czáŷu ktorego y oni ŷwięćili. *SkarJedn* 126; Odfzczepieńcy y Heretykowie ŷtáre Chrzeŷćiány burzá/ bráćią w iednoŷći wádzá/ y rozdzieráiá *SkarJedn* 398, 3, 60, 64, 71, 76 (22); Miłóŷć wielká miedzy bráćią iáko miedzy wcznie Chryŷtuŷowe ŷzczepili *SkarŻyw* 298; pozdrawiáiá was bráćia ktorzy známi przenaŷłádowanie ćierpiá. *SkarŻyw* 329; Vczćie ŷię bráćia docześnemi dobry gárdzić *SkarŻyw* 589, 51, 52 [2 r.], 58, 329, 456 (28); *MWilKHist* E3, E4, K4; (*marg*) Rzecz Glinkiego do Rycerŷtwa (-) ŷam ŷkoczył ná czołó/ Krzyzczác nuŷ zá mná Bráćia: Litwá zá nim z krzykiem Wielkim pędem ŷkoczyłá *StryjKron* 702, 442, 702, 732; Bo nie mamy towarzyszyć z tymi/ co názywáiáć ŷię bráćią/ ŷá cudzołózniki/ y wŷzeteczniki. *CzechEp* 40; on bráćią ŷwá/ iednego nabożeńŷtwa tułáki przyimuie y ony miłuie *CzechEp* 59; Bo ták tuŷę iż to obaczá/ iż nie ŷámi Polacy ludźie/ ále teŷ y bráćia náŷy Czechowie/ y ŷłężacy ŷáŷiedzi/ y Cygáni y inŷy z Oycá Adámá Boŷe ŷtworzenie. *CzechEp* 64; y bráćią teŷ zaráz moię [...] názywa ŷwiniámi leŷnymi *CzechEp* 72; Boćby to nie przeciwo mnie y moiey bráćiey byłó: ále przeciw X. K. y iego towarzysťtwu. *CzechEp* 75, 6, 9, 11 [2 r.], 17 (49); *CzechEpPorz* *2v; *NiemObr* 6, 9, 32, 51, 56 (10); *KlonZal* A2; *ReszPrz* 31, 94, 95 [2 r.]; *ReszList* 180; *WerGoŷć kt, BielSjem* 7; Miłó ŷzáléc kiedy czás po temu/ A ták bráćia przypiy káŷdy ŷwemu *KochPieŷ* 23; *KochPam* 86; *ArtKanc* F4; Czechowie bráćia wáŷzy/ báczniey ŷobie w tey mierzę [!] poŷtępuiá *GórnRozm* F3, Mv; *KmitaPsal* A4; iako ono mieli bracia náŷy Czechowie/ abo teŷ y Wegrowie/ zwielkiemi affekti poŷadzone Pani abo Krole. *PapriUp* B; zwielka ŷzkoda Ziolnierzow Polkich braciei náŷich. *PapriUp* K3, C3, Dv, D3, D4, E3(15); *ActReg* 21, 49 [2 r.], 74, 115; ktorzy w niewoli ŷá u Turká: bráćia to wáŷzy ŷá: tymŷe piątmem Krzyŷá ŷwiętego co y my oznáczeni *OrzJan* 32, 32, 33 [2 r.], 47, 54, 91, 122, 130, 135; *LatHar* 93, 180 [2 r.], 286, 604, 718; Y Vŷłyŷzeli Apoŷtołowie y bráćia ktorzy byli w Iudŷkiej ziemi [et fratres, qui erant in Iudea]/ ŷe y Pogáni przyięli ŷłowo Boŷe. *WujNT Act* 11/1; Apoŷtołowie [...] bráćiey ktorzy ŷá z Pogánow zdrowia [Apostoli ... fratribus ex gentibus salutem]. *WujNT Act* 15/23; ABo niewiećie bráćia (boć mowię z tymi ktorzy zakon vmieią) iż [An ignoratis, fratres ... quia] zakon pánuie człowiekowi poki żywie. *WujNT 1.Rom* 7/1; roŷkazanie máiá áby bráli dzieŷięćinę od ludu wedle zakonu/ to iefť/ od bráćiey ŷwoiey [id est a fratribus suis] *WujNT Hebr* 7/5, *Matth* 23/8, s. 125, 136, *Luc* 22/32, s. 288 (156); *WysKaz* 5; *JanNKar* D; *SarnStat* 44, 58, 987, 1000 [2 r.], 1013 [2 r.], 1150 [2 r.]; *GrabPospR* K4, N3v; *KmitaSpit* B4v; *PowodPr* 41 [2 r.], 84; *SkarKaz* 4v, 207a, 244a, 350b, 487 (13); á o obronie kráíow Ruŷkich/ y miłey támeeczney bráćiey náŷzey/ ŷerdecznie y pilnie rádzili *VotSzl* B2v; Czego teraz rzeczá ŷámá doznał w Wołóŷzech [...] zá męŷtwem Pánow Zołnierzow bráćiey náŷzey. *VotSzl* E4v, B2v [2 r.], B3, B4v, C3v, D2 (13); *CzahTr* C3, G, G2, G2v, K2v; wŷzytkoŷ to porzućił y podeptał/ ábyŷ oyczyznie y bráćiey ŷwey y Rzeczypoŷp: ŷłuŷył. *SkarKazSej* 668b; (*marg*) Zdraycy Rzeczypoŷp. (-) nie bądŷ wtrátnikiem y proznuiącym/ á dla ŷiebie iednego tyŷiáć tyŷięcy ludzi bráćiey ŷwoiey nie gub. *SkarKazSej* 670a, 657a, 661a, 663a, 667b [6 r.], 668a [2 r.] (26); Niechcę ćię y twey bráćiey przywieŷć ku wtráćie. *KlonWor* 71.

bracia komu (5): przetoż mułzą fię tu pokázác brácią Zydom y Turkom *GrzegRóżn* B2, C4; [Rzymianie] rozumieli áby Niemcy y Fráncuzowie byli brácia łobie *JanNKar* D; Brácia łobie fą wżytcy Chrześcijanie. *WujNT* Xxxxx3v; *SkarKazSej* 674b.

bracia wedle czego: [*prawy chrystyjanim*] nie pátrzy ná fáme tylko przyiaćioły/ ktoreby miał: áni ná brácią wedle łpolney wiáry: ále też łobie y heretyki [V] zá brácią poczytác *CzechEp* 43.

Zwroty: »liczyć [kogo] (się) za bracią« (2): Sámáryty/ kiedy fię dobrze Zydom wodziło/ liczyli ie łobie zá brácią *BielKron* 89; *ModrzBaz* 68v.

»za bracią mieć [kogo]« [*szyk zmienny*] (2): mamy łobie zá brácią ony Kołcioły/ y nie oddzielamy fię od nich *SarnUzn* G8; *ModrzBaz* 69.

Wyrażenia: »błázca bracia« (2): Niewiem mowię/ áby nas błázcey bráćiey básni/ [...] godne były tákiey śierdziwości? *CzechEp* 99, 95.

»chudzi bracia« (2): A ták was vpominam chudzi brácia mili/ Abyście proftym trunkiem nigdy nie gárdźili. *BielSat* C [*idem*] *BielRozm* 16v.

»bracia chrześcijanie«: gdy w Koryncie w Grecyey miedzy brácią Chrześciány wielka fię niezgodá wńczęła *SkarJedn* 123.

»fałszywi (-a), fałszna bracia; bracia fałszywi« (9 : 1): *KromRozm III* N4v; MOdlitwá Kołciołá fwięthego ná fwiecie wzgárdzonego od złey á fáłszney bráćiey *LubPs* cc3v, Gv; *BibRadz* 2.Cor 11/26; *CzechEp* 95, 411; Fałszywi brácia *WujNT* Yyyyy3, 2.Cor 11/26, *Gal* 2/4; *SkarKazSej* 663b.

»bracia Kapituła Krakowska«: zá wolą y dozwołenim Bráćiey náłzey Kápituły Krákówkiey *SarnStat* 186.

»bracia Mazoszanie«: Stąpicie też [*ksiązki*] do Bełżánow/ Náłzey bráćiey Mázołżánow *BielKom* A4.

»mdła, mdlejsza bracia; bracia mdlejsza« (2 : 1): *SkarŻyw* 108; áby ci ktorzy więtfzymi dáry opátrzeni fą/ nie nádymáli fię y mdleyfzych bráćiey nie lekce łobie ważyli *NiemObr* 45, 6.

»mężowie bracia; bracia mężowie« [*tylko w V*] (23 : 1): Cołz mamy czynić mężowie brácia [*viri fratres*]? *Leop Act* 2/37 [*przekład tego samego tekstu RejPosWstaw, WujNT*], *Act* 2/29, 22/1; *BibRadz Act* 1/16, 23/6; *BielKron* 214v; *RejPos* 22, 287; *RejPosWstaw* [143³]; *BudNT Act* 13/26, 22/1; Niechżeć wam tedy będzie iáwno/ mężowie brácia/ [*viri fratres*] iż przez tego opowieda fię wam odpulzczenie grzechow *WujNT Act* 13/38, *Act* 2/29, 37, 7/2, 13/15, 26 (13).

»bracia (moi) mili (-a), namil(ej)szy« [*tylko w V: szyk zmienny; w tym: miła bracia* (3)] (137): *PatKaz I* 3; *OpecŻyw* 137, 158v; A fnadz miła bracia iuz ty znaki nadchodzą/ przyfzłego dnia frogiego fądu Boże^o *LudWieś* A4, A4v [2 r.], B2v; *SeklKat* Z3; *RejKup* y7v; *MurzHist* Hv, H2v, K4v, R4v, *KromRozm III* L8; Izałz może brácia moi mili [*fratres mei*]? Figá iągody winne rodzić *Leop Iac* 3/12, 1.Reg 30/23, *Phil* 3/1, 4/1, 1.Thess 1/4, *Iac* 3/1, 10, 4/11, 1.Ioann 3/2; *RejZwierz* 13, 138; *BibRadz Gen* 19/7, *Ios* 14/8, 1.Reg 30/23, 1.Par 28/2, *Iudith* 8/10, 1.Cor 10/14, *Phil* 4/1, 1.Thess 1/4; *GrzegRóżn* N4v, O2; Aleć to iefzcze wżitko początki/ pochwili Będzie tego podobno wiecey/ brácia mili *KochSat* A3v; Chcećieli tego po nas byfmy was chwalili/ To fnadnie otrymacie [!] moi brácia mili. *Prot* A3; Thu widzicie brácia miła/ iáko to zle łpulzczać fię ná fwoj rozum. *SarnUzn* F7, C3, E5, H2v; *BielSat* C; Brácia miła/ przygárnicie fię ku brzegu/ bo dziś iest bárzo sławny á chwálebny dzień *HistRzym* 22, 3v, 6, 47, 50, 53v (35); *RejPos* 23v, 32v, 160v, 273, 301(10); *RejZwierc* 239v, 263;

BudBib Gen 29/4; BudNT Rom 15/14, 1.Cor 15/58, Iac 1/2, 3/1, 5/12, 19, 2.Petr 3/17; KarnNap ktv, A2v, A3v, B3, Cv, G2v; SkarJedn 335; bráčia namilŝy/ Chryŝtus náŝ vkrzyżowan ieŝt/ mŝćić fię zákazał/ á cierpliwoŝć nam ŝwoię zálecił SkarŻyw 189, 208, 452, 589; StryjKron 732; WerKaz 279; BielRozm 16v; PaprUp E; WujNT 1.Rom 7/4, 15/14, 1.Cor 1/11, 10/14, 11/33(23); SkarKaz 7b, 350b, 489a. Cf »panowie bracia«.

»bracia młodszy (-a); młodszy (-a) bracia« = *rycerstwo, szlachta (4 : 2): [Sieciech] vtziŝkal bratzia mlodŝza ktorzi mu deferowac niechcieli PaprUp B2v, E3v, E4, F4; VotSzl A2v; Młodŝzy bráčia drugdy wŝytko roŝporą y popŝuią/ y powichlą: y odiáchawŝy drugie do niepoŝufuŝeńŝtwa poburzą. SkarKazSej 659b.*

»mniejszego stanu bracia«: mnieiŝzego ŝtanu bráčia náŝy ták ŝie tego [*wymyŝlnych potraw*] chwyćili *RejZwierc 59.*

»bracia mniejszy«: bráčia záŝię mnieiŝy/ áby przednieiŝzym dárow zacnych nie zayŝrzeli. *NiemObr 46.*

»bracia narodu szlacheckiego«: Nie zániechałbym ná tym mieyŝcu/ y ná bráćią ŝwą narodu ŝláchckiego iákiey powinnoŝci/ ku ŝkłádaniu ŝie ná ten ŝkarb Rzeczypoŝp: włóżyć *VotSzl D2.*

»bracia naszy« [*tylko w V*] (3): Ano czáŝem bráčia náŝy Lepieyby przeŝtác ná kálŝy *RejRozpr G3v; RejKup t4v; MWilcHist E.*

»niezgodna bracia«: Bo kto będzie niezgodną bráćią iednał y krocił *SkarJedn 60.*

»bracia obłádzeni (-ona), obłudzona; obładzona bracia« (9 : 1): nas wŝdy názywa bráćią/ á bráćią obłádzoną *CzechEp 95; á godŝilŝ ŝie to ták bárzo obłádzoną bráćią drapác? CzechEp 97, x4v [2 r.], 95, 97 [2 r.], 98 [2 r.], 100.*

»obłudni bracia« (2): *KromRozm III N4v; Abowiem ŝie nam ŝtrzec roŝkazano obłudney bráćiey y wŝelákich zabobonów y báłwochwálŝtwa WujJudConf 137.*

»(moi mili) panowie bracia« = *szlachta [w tym V (6)] (12): Pátrzcieŝ pánowie bráčia/ będzie wnet odmiána. RejFig Cc3v; Alic pánowie bráčia/ trzy dni záprzagaia RejZwierz 137v; WerGoŝc 220; Alec moy mily Panowie bracia y nas ci thez zetak muŝze rzec Bogu niezal ŝami ŝmi ŝobie wewŝzem wyni PaprUp E, C3v, E2; ActReg 115; GostGospSieb x4v; ktoraby pánom bráćiey náŝy nieobciąŝliwa była GrabPospR Mv, kt, K2v, K4v. Cf »bracia rycerstwo Koronne«.*

»bracia w (panie) Chrystusie, Jezusie; w panie Chrystusie bracia« (5 : 2): ROzumieycie to moy mili (w panie chriŝtuŝie) bracia y ŝyoftry *SeklKat Z3, M4v; áby go ŝaden z was/ Bráčia w Pánie Chryŝtuŝie mnie bárzo mili/ zá Bogá nie miał. ReszPrz 64; wŝyŝcy ŝá członkami ćiała iednego y bráčia w Chriŝtuŝie. WujNT 789, Philipp 1/14, Col 1/2. Cf »chrzeŝcijani a w Panie Chrystusie bracia«.*

»bracia Polacy«: ŝilá tákich ieŝth náŝy bráćiey Polaków/ którym ŝye ći Trzeyboŝanie [...] w fercá wkrádli *BiałKat a2.*

»bracia prostacy«: przeto y o tem [*które księgi Nowego Testamentu są pewne, a które niepewne*] nieco/ dla ŝwey bráćiey proŝtakow/ przypiŝę. *BudNT d2v.*

»proŝci bracia«: nie to co im proŝci bráčia poruczaią/ y co Rzeczypoŝpo: poŝyteczno/ czynią *SkarKazSej 694b.*

»przeciwni bracia«: Mowią nam przeciwni bráčia náŝy *PowodPr 43.*

»bracia przedniejszy (-a)« (2): Páweł piął z Rzymu kilká listów do różnych zborów/ w których/ niektorą brácią przedniejszy/ w Rzymie ná ten czas będącą przypomina *NiemObr* 51, 46. Cf »bracia mniejszy«.

»bracia rycerstwo (Koronne)« (3): *Diar* 24; *OrzJan* 122; [*Marnotrawca*] krzywdę wielką czyni Pánu fweemu [...] y P. bráciey rycerstwu Koronnemu *GrabPospR* K4v.

»bracia społeczni«: dla wiernych twoich ktorzy są inami brácia społeczni. *RejPs* 191.

»bracia sprzysiężna«: rátowali ich Berniáne y drudzy Szwancárowie iáko bráciey sprzyiężney *BielKron* 215.

»bracia starszy (-a); starszy bracia« = *przełożeni, wyżsi godnością, senatorowie; zbawieni* [w tym: V (1)] (7 : 2): *ZapWar* 1535 nr 2413 [2 r.]; *Diar* 29, 38; Miłósciwi Panowie, wdzięcznie to od WM jako od braciej starszej przyjmujemy *DiarDop* 116; *OrzRozm* L4; Apoštołowie y stárfzy brácia/ tym ktorzy są w Antyochiey [...] zdrowie [*Apostoli et seniores fratres his, qui sunt Antiochiae ... salutem*]. *WujNT Act* 15/23; Wípomniacie też ná nas stárfzy brácia ná támtym dworze Krolá wielkie⁸⁰ *SkarKaz* 639b, 634a.

»szlachta bracia« (5): ninieisą constitucią seimową ve wsisthkiem aprobuye Imieniem slachti Bracziei swei *ZapWar* 1545 nr 2646; *OrzRozm* Iv; *GórnRozm* A; zdáło sie to Prelatom/ Panom/ y Szláhcicie Królestwá Polkiego bráciey náležey [*fratribus nostris JanStat* 756] *SarnStat* 997, 1198.

»bracia świecka«: Może bezpiecznie tymi słowy Duchowieństwo Polkie vfkárzyć sie przed Bogiem swoim ná brácią swoię Swiecką. *PowodPr* 19.

»uboga bracia; bracia uboga« (1 : 1): Byłem przytym [...] gdy wiele Sláchty bráciey náležey vbogiem iemu zá dobrodzieyftwá dziękowáli. *OrzRozm* Iv; Stároftowie áby sie lepiej zachowali/ wrzędowi dofyć czynili/ vbogiem bráciey niegrožili. *BielKron* 393.

»uciśniona bracia«: miłość ku wciśnionej bráciey/ y ku oyczyźnie y sławie ludu swego. *SkarKazSej* 668b.

»bracia umiłowani« [tylko w V] (2): Wiedząc brácia vmiłowáni od Bogá/ o wybraniu wáżnym *WujNT* 1.*Thess* 1/4, 2.*Thess* 2/13.

»bracia uwiedzeni«: (*marg*) *Rituales modi loquendi*. (-) Ktorych [*terminów*] iż ci brácia vwiedzeni nie rozumieją ani wiedzą/ że dáleko w innym zmysle niżeli oni vżywał tych słów záwždy Kościoł Boży *SarnUzn* Bv.

»bracia Wielkiej Polski«: brácia Wielkiej Polki wydáli przed kilkiem lat Confesią. *WujJudConf* 14.

»wierni (-a) bracia« (2): Czwartý dowod niechay będzie z listów Piotrá ś. ktore on piął /do wiernych bráciey *NiemObr* 52; *WujNT Col* 1/2.

»bracia zgubiona«: [*aby*] y łobie/ y bráciey swey zgubionej/ miłofierdzie twoie wielkie á nie przebráne ziednali. *SkarJedn* 330.

»bracia zjednoczeni«: Brácia ziednoczeni ktorzy przyięli Ewángelią/ ziecháli sie do Brunfzwiku *BielKron* 216v.

Szeregi: »bracia i bliźnie«: Chriстыánin práwy (iákom iuż rzekł) powinien nie tylko brácią y bliźnie miłować/ ále też y nieprzyiaćioły *CzechEp* 16.

»chrześcijani a w Panie Chrystusie bracia«: Wiecie dobrze moj mili chrześcijani a w Panie Chrjstufie bracia y siołtrj/ Ze już was przes nie krotkj cas vczę Słowa Bozego *RejKupSekl* a2.

»bracia naszy i krew nasza«: nam dobrá zgotował P. Bog/ ktorjch iuż brácia nálzy y krew nálzá oni święci Boży vzywáią. *SkarKaz* 637b.

»bracia i lud; lud i bracia« (1 : 1): Y włthawłzy Krol ná nogi fwe rzekł/ Brácia moi y ludu moi łuchaycie mię *BibRadz* 1.Par 28/2; *SkarKazSej* 667b.

»bracia a narod« (2): Bráciey fwoiey á Narodowi fwemu ná pámięć zołtawił. *RejAp* AA4; *RejZwierc* A2v.

»panowie a (i) bracia (starsza)« (5): Tedy Mariá Magdaléna s płaczem rzekła: Panowie moij ij braciá milij *OpecŻyw* 158v; Prosiliśmy WM Panow a Braciej swej starszej *Diar* 29, 38; Pánowie/ á Brácia mnie miłóściwie łalkáwi *OrzQuin* A3v; *GrabPospR* Lv.

»bracia a Polacy«: A ták moi namileyłzy brácia á z dawná ná włzem ławni á zacni Polacy *RejZwierc* 263.

»przełożeni i bracia starsza« (2): proszyemy wasch yako przelozonych szwych y braczyey swey starszey *ZapWar* 1535 nr 2413, 1535 nr 2413.

»bracia starszy Rady Koronne przysięgł«: łądzą mię nie obce Książętá iákje z Krolem/ ále brácia moi łtarłzy/ Rády Koronne przysięgł. *OrzRozm* L4.

»bracia i przyjaciele«: BRácia y przyjaciele mili/ iż nie mamy ná świecey nic droźszego/ nád to żebychmy ználi Páná Bogá nálzgego świádlzy o tym Ieremiałz *SarnUzn* C4.

W przeni (2) :

W połączeniu z przymiotnikiem dzierżawczym odimiennym (2): Haeretycy łą brácia Iudałzowi *WujNT* Yyyyy4v, 114 marg.

a. Ludzie, bliźni (39) : *MurzNT* 88v; My to wiemy/ iżelmy przeniełieni z łmierci ku żywotowi/ że miłuiemy brácią [*quoniam diligimus fratres*]. *Leop* 1.Ioann 3/14 [*przekład tego samego tekstu WujNT*], 1.Ioann 3/16; *BibRadz* II 133 marg; *BielKron* 212; Tákjeż teź pewnie Ociec moy niebieski vczyni nád wámi/ iefliże nie będyecie káždy z was odpułzczáć bráciey fwey *RejPos* 246v, 249; *GrzegŚm* 43; *KuczbKat* 265; *WujJud* 76v; y my pokłádáć mamy dułze álbo żywoty nálze zá brácią śwá. *RejPosWstaw* [143⁴]; *BudBib Deut* 1/16, *Iob* 22/6; *CzechRozm* 245, 245v; Pátrzaycie ludzie/ iefli nie miłóść wáłzá przeciw łobie/ á waśń przeciw bráciey wáłzey/ zaślepiłá was *ModrzBaz* 143v, 38v; *SkarJedn* 205, 246; bráciey fwey nie obmawiaycie *SkarŻyw* 455, 62, 114, 206; *ReszHoz* 123; *WujNT Act* 7/26, 1.Ioann 3/14, 16, 3.Ioann 5, 1.Tim 6/2, s. 551, 697; Pogánie nie mieli o miłóści ku bráciey rołkazánia od Bogá *SkarKazSej* 669b; Iáko mozem mieć odpułczenie grzechow nálznych/ gdy bráciey nálzey nie odpułzczamy *SkarKazSej* 672a, 667b, 673b, 684a.

Zwrot: »za brácią poczytáć«: práwym będąc Chryłtyáninem/ nie pátrzy ná łáme tylko przyiacióły/ [...] ále teź łobie y heretyki/ y pogany/ y żydy dla łpolnego przyrodzenia (iż teź y oni tegoż Bogá łą łtworzenim) zá brácią poczytáć *CzechEp* 43.

Iron. (2): Co włzyłcy Rzemieśnicy ná kurku vtráćą/ To włzyłtko brácia miła łwym grołzem zápláćą *BielSat* C3 [*idem*] *BielRozm* 19.

3. *Zakonnicy, mnisi; członkowie bractwa religijnego, dobroczynnego, członkowie zakonu (bractwa) rycerskiego (177)* : *MiechGlab* 9, 18; *RejKup* Bb; *KrowObr* 174v; Látá 1238. Kłafztor w Háliczu káznodziey mnieyfzych záložon/ do kthorego s Polfki brácia przyfzli. *BielKron* 364v, 183, 231v, 232, 346v, 355, 361, 416v; Presbitery byli ftfárfzy miedzy bráciá *WujJudConf* 141; W kłafztorze onym byfo bráciey czterdziefci ofob *SkarŻyw* 183; ná przyczynę bráciey/ przyimuię cię zá namnieyfzego do zakonu. *SkarŻyw* 184; gdy widziaf bráciá onego zakonu bárzo do pořfugi fwey ochotne/ wřtydził fię tego *SkarŻyw* 202; iednák przeto brácia Bráctwá onego řfuzyc im řwá ręká drudzy nie przeřtáli. *SkarŻyw* 460, 14, 15, 29 [3 r.], 57, 58 (111); Miftrz řam z tyfiácem piáciá řet Reiterow/ y z dwudzieftá dwiemá Bráciey poległ zábity. *StryjKron* 308, 300 [2 r.], 305 [3 r.], 325 [5 r.]; Ieft teř ofobne Bráctwo/ kthorego Brácia tych ktorzy řá ofádzeni ná řmierc/ prowadzá *ReszHoz* 122, 131; řámiř Brácia chodzá po Rzymie žebrzác chlebá *ReszList* 169, 160, 169, 170 [2 r.]; *WysKaz* 41; *SarnStat* 198, 206, 1068, 1106, 1120, 1122; *KlonWor* 70.

W *pořáczeniu z nazwá klasztoru, zakonu (11)*: piřáf wiele kfiázek [...] kthore/ řwey bráciey Auguřtinom mnichom przypifał *BielKron* 197v; Látá 1237. Brácia mnieyfzy Fráncifzkowie przyřzli do Kráková z Prági [...] Látá 1257. Nowy zakon bráciey Iáľmuřnikow pod reguľá S. Benediktá/ pánnny Márie y przez Papieřá Alexándrá cřwartego vřtáwiony *BielKron* 364, 302v, 359v; Byłá w Sennie iedná niewiáftá/ kthora zmęřem řwym bráciá S. Fráncifzka dlá Páná Bogá cřciłá/ y dobrze im cřyniłá. *SkarŻyw* 462; przypifał iá Wernerowi de Orzelle wielkiemu Miftrzowi Zakonu Bráciey Domu Niemieckiego w Prufiech *StryjKron* 288; Táka byłá ugodá y pořtánowienie miedzy Konradem Xiářęciem Mázowieckim y przerzeczonymi Bráciá Krzyřákámi *StryjKron* 295, 300, 308; kořdy zořobná brácia zakonu Rycérzkiego řtanu w Prufiech przyřięgá *SarnStat* 1103.

Wyrařenia: »klasztorni bracia«: niektorzy kłafztorni brácia [...] odnieřli go do řtárfzego. *SkarŻyw* 371.

»bracia kompanijej« = *członkowie świeckiego bractwa charytatywnego*: potym dwie řcie Sláhcicow y infzey Bráciey teřze Compáni y w fwoich řáckách ieř im [*pielgrzymom przybyłym do Rzymu*] nořzá *ReszList* 168.

»bracia Konwentu« = *rada klasztorna, doradcy przeora*: tedy Miftrz wielki y Miftrz Inflántcki/ y brácia Konwentu w Prufiech y Inflántciéř [...] Miftrzowi Niemieckiemu [...] [*nie będq mogli pomagać*] *SarnStat* 1079.

»bracia (kaznodzieje) mniejszy« = *prawdopodobnie Franciszkanie (4)*: Kłafzthorná Sřzodce w Poznánii záložyl Páweł Bifkup Poznánfki bráciey káznodziey mnieyfzych. *BielKron* 364, 362, 364, 375. *Cf* W *pořáczeniu z nazwá klasztoru, zakonu*.

»bracia mili« [*tylko w V*]: Bože bądz wam miłofciw brácia mili *SkarŻyw* 250.

»bracia reformowani« = *Bernardyni*: ktorá [*krew řw. Bernarda*] on ze cřciá wielká zbieráiac/ pořáf do bráciey reformowányř/ kthore obferuantes zowiá *SkarŻyw* 463.

»bracia szpitalni« = *zakonnicy pielęgnujący chorych*: Brácia řzpitalni przyięli tę owieczkę z chęciá/ máiac teř to rořkazanie [...] áby rownie Heretyki [...] wáżyli/ iáko inne chřeřciány *ReszList* 174.

»bracia zakonni (-a); zakonni bracia« [*także Krzyřacy*] (4 : 1) nieřfufzno mi to dzyerze cięřli bráciá zakonná w Prufiech przeřláadowáć będqyećie. *BielKron* 383v; drudzy zakonni brácia/ y ini

káznodzieie/ łami fię lękali/ łow iego niełękliwych łucháiąc *SkarŻyw* 544, 15, 529; Miłtrzew Contorow y Bráciey zakonnych od Litawow iák oni zową pobitych/ w Metrikę Kościelną wpiłływáli. *StryjKron* 325.

»bracia zakonnicy« = *Krzyżacy*: [*Mistrz Pruski mówi*] Ktemu fię znam/ iż moij brácia Zakonnicy walczyli przez długi czás s Krolmi Polłkimi *BielKron* 232.

Szereg: »kapłani i bracia«: záwoławłszy kápłanow y bráciey/ iákoby kłobie przychodząc rzekłá *SkarŻyw* 583.

4. *Członkowie cechu, zrzeszenia (6)* : Iana Grendą y osłobliwye y wCzechu połpoliczie zbraczią ginną napominall *LibMal* 1554/193, 1554/193; Ná támtęj łtronie iák twoy towar płáci Pytay fię bráciey. *KlonFlis* E2v, F3v, G4v.

W przén (1) : Niech fię Worek Iudałszow chytry nie bogáci: Trzebá pilnie powłściągáć tego Cechu bráciey. *KlonWor* 48.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (1)* : moj/ twój/ wiekujłci braciá/ to téłz niemá być z inłzym wokálilłzem wymawiano *MurzOrt* B2.

Synonimy: 2. przyjaciele.

Cf BRACICA, **BRAT**, **PULBRACIA**